

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 2, NO 4, STIP, MACEDONIA, 2017

ГОД. II, БР. 4
ШТИП, 2017

VOL. II, NO 4
STIP, 2017

ПАЛИМПСЕСТ

**Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања**

PALIMPSEST

**International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research**

**Год. II, Бр. 4
Штип, 2017**

**Vol. II, No 4
Stip, 2017**

PALMK, VOL 2, NO 4, STIP, MACEDONIA, 2017

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Гурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruyse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:
<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field:	UDC 81
UDC code	UDC 82 UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk Academia edu https://www.ugd.academia.edu/ PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ
	Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_Palimpsest2
Profiles	Facebook Palimpsest / Палимпсест
	Twitter https://twitter.com/palimpsest22
	SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest-Палимпсест

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Нина Даскаловска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Nina Daskalovska, editor of Palimpsest

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Svetlana Jakimovska

ANALYSE COMPARATIVE DE L'ÉTYMOLOGIE DES TERMES
ORTHODOXES MACÉDONIENS ET FRANÇAIS

Svetlana Jakimovska

COMPARATIVE ANALYSIS OF FRENCH AND MACEDONIAN ORTHODOX
TERMS ETYMOLOGY

25 Семина Бекир

ТУРЦИЗМИТЕ ВО ПОЕЗИЈАТА НА РИСТО ЛАЗАРОВ ОД 1972 ДО 1990
ГОДИНА

Semina Bekir

TURCISMS IN THE POETRY OF RISTO LAZAROV FROM 1972 TO 1990

35 Marco Mazzoleni

“ORMAI CADEVA” = ‘STAVA (QUASI) PER CADERE’

Marco Mazzoleni

“ORMAI CADEVA” = ‘HE NEARLY / ALMOST FELL (OVER)’

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

47 Konan Koffi Syntor

UN REGARD SUR LE CONTRAT DE LECTURE DE *EL AMANTE BILINGÜE*
DE JUAN MARSÉ

Konan Koffi Syntor

A LOOK AT THE READING CONTRACT IN *EL AMANTE BILINGÜE* BY
JUAN MARSÉ

57 Марија Леонтиќ

ОРИГИНАЛНАТА И ПРЕПЕАНАТА ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦА КАКО
УМЕТНИЧКИ ДИЈАЛОГ МЕЃУ КУЛТУРИТЕ

Marija Leontik

ORIGINAL AND VERSIFIED POETRY FOR CHILDREN AS AN ARTISTIC
DIALOGUE BETWEEN CULTURES

65 Славчо Ковилоски

КОРЕСПОНДЕНЦИЈАТА (ЕПИСТОЛАРИЈАТА) НА МАКЕДОНСКИТЕ
ЖЕНИ ВО XIX ВЕК

Slavcho Koviloski

CORRESPONDENCE OF MACEDONIAN WOMEN IN THE XIX CENTURY

- 75 Ранко Младеноски, Данче Стефановска**
МУЛТИПЛИКАЦИЈА НА ЛИКОВИ-ДУБЛЕТИ ВО РОМАНОТ „ТУНЕЛ“
ОД ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ
Ranko Mladenoski, Danche Stefanovska
MULTIPLICATION OF CHARACTERS–DUPLETS IN PETRE M.
ANDREEVSKI’S NOVEL “TUNNEL”
- 85 Ђивона Стојановска**
BAHRİ DİVANİ ÖZELLİKLERİ
Ђивона Стојановска
BAHRI AND HIS DIVAN
- 93 Габриеле Оттавиани**
HORCYNUS ORCA: IL NUTRIMENTO DEL VIAGGIO, LA SEDUZIONE
DELLA MORTE, L’INVENZIONE DEL LINGUAGGIO PER ESPRIMERE IL
SENSO PIÙ VERO DELLE COSE
Gabriele Ottaviani
HORCYNUS ORCA: THE NOURISHMENT OF TRAVEL, THE ALLUREMENT
OF DEATH, THE INVENTION OF LANGUAGE TO EXPRESS THE MOST
AUTHENTIC FEELING OF THINGS
- 101 Лорена Лазариќ**
PROFILO CRITICO DI MAIER SU SVEVO
Lorena Lazarić
MAIER’S CRITICAL PROFILE OF SVEVO
- 111 Ана Стефановска**
LO SPAZIO DELLA TRASGRESSIONE IN “L’AGNESE VA A MORIRE”
Ana Stefanovska
SPACES OF TRANSGRESSION IN “L’AGNESE VA A MORIRE”
- КУЛТУРА / CULTURE**
- 125 Агнешка Јоџвиак**
„SCHLESISCHE VOLKSBLÄTTER“. ZUR GESCHICHTE DER ZEITSCHRIFT
Agnieszka Jóźwiak
„SCHLESISCHE VOLKSBÄTTER“. TO THE HISTORY OF THE JOURNAL
- 137 Стојанче Костов**
ТИПОВИ НА ОРА ВО ИСТОЧНОТО ИГРООРНО ПОДРАЧЈЕ НА
МАКЕДОНИЈА
Stojanche Kostov
TYPES OF DANCES IN THE EASTERN DANCING AREA OF MACEDONIA

- 143 Oliver Herbst**
KEIN LEBEN OHNE KLAVIER. DER PIANIST, KOMPONIST UND
KLAVIERPÄDAGOGE PETER FEUCHTWANGER UND DIE STADT SEINER
VORFAHREN
Oliver Herbst
NO LIFE WITHOUT PIANO. THE PIANIST, COMPOSER AND PIANO
PEDAGOGUE PETER FEUCHTWANGER AND THE TOWN OF HIS
ANCESTORS

- 151 Петар Намичев, Екатерина Намичева**
ПРОСТОРНО ОБЛИКУВАЊЕ НА ОДАЈАТА ОД ТРАДИЦИОНАЛНАТА
ГРАДСКА КУЌА ВО ШТИП ОД 19 ВЕК
Petar Namicev, Ekaterina Namiceva
SHAPING OF THE CHAMBER IN THE TRADITIONAL HOUSE OF SH TIP
19TH CENTURY

- 167 Giovanni Gualdani, Nicoletta Lepri**
NEL NOME DI MICHELANGELO: VITE E OPERE DI MICHELANGELO
BUONARROTI E MICHELANGELO MERISI
Giovanni Gualdani, Nicoletta Lepri
IN THE NAME OF MICHELANGELO: LIVES AND WORKS OF
MICHELANGELO BUONAROTTI AND MICHELANGELO MERISI

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 181 Виолета Димова, Лилјана Јовановска**
РЕЦЕПЦИЈАТА И ЕСТЕТИКАТА НА КОМУНИКАЦИЈА ВО НАСТАВАТА
ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА
Violeta Dimova, Liljana Jovanovska
RECEPTION AND AESTHETICS OF COMMUNICATION IN TEACHING
MACEDONIAN LANGUAGE AND LITERATURE

- 189 Marija Kusevska**
THE ROLE OF EXPLICIT INSTRUCTION IN INTERLANGUAGE
PRAGMATIC DEVELOPMENT

- 199 Виолета Јанушева**
ИЗБОР И ФОРМУЛАЦИЈА НА ТЕМАТА ВО ПЕТПАРАГРАФСКИОТ ЕСЕЈ
И КВАЛИТЕТОТ НА ПИСМЕНОТО ИЗРАЗУВАЊЕ НА СТУДЕНТИТЕ ВО
РМ
Violeta Janusheva
CHOICE AND FORMULATION OF THE TOPIC IN THE FIVE-PARAGRAPH
ESSAY AND QUALITY OF THE STUDENTS' WRITTEN EXPRESSION IN
RM

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 213** **Кристина Е. Крамер**
„ЗБОРУВАТЕ ЛИ МАКЕДОНСКИ?“ ОД АВТОРИТЕ МАРИЈА КУСЕВСКА
И ЛИЛЈАНА МИТКОВСКА
Christina E. Kramer
„ЗБОРУВАТЕ ЛИ МАКЕДОНСКИ? DO YOU SPEAK MACEDONIAN?“ BY
MARIJA KUSEVSKA AND LILJANA MITKOVSKA
- 217** **Марија Гркова**
ПРВИОТ РЕЧНИК НА СИНОНИМИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Grkova
FIRST DICTIONARY OF SYNONYMS IN MACEDONIAN LANGUAGE

ДОДАТОК / APPENDIX

- 223** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувани колешки и колеги,

Големо задоволство ми е да го претставам четвртиот број на меѓународното списание за лингвистички, книжевни и културолошки истражувања „Палимпсест“ кое беше креирано за да обезбеди место за колегите од Универзитетот „Гоце Делчев“, Штип, и други универзитети во Македонија и пошироко да ги публикуваат резултатите од својата научна работа во областа на лингвистиката, книжевноста, методиката и културологијата. Иако ова е само втора година од постоењето на списанието, тоа успеа да го привлече вниманието на многу автори и читатели од целиот свет.

„Палимпсест“ е вистинско меѓународно списание од најмалку три причини. Прво, се прифаќаат трудови на седум јазици: македонски, англиски, италијански, француски, германски, руски и турски. Второ, Уредувачкиот одбор е составен од 30 уредници, сите универзитетски професори, од 17 земји не само од Европа туку и од други делови на светот. Трето, трите претходни броеви на „Палимпсест“ содржат трудови од автори од многу различни земји кои придонесуваат за разноликоста на истражувањата, теоретските перспективи и гледиштата. Овој број го следи истиот тренд, бидејќи содржи 21 труд од автори од Македонија (Светлана Јакимовска, Семина Бекир, Марија Леонтиќ, Славчо Ковилоски, Ранко Младеноски, Данче Стефановска, Ивона Стојановска, Стојанче Костов, Петар Намичев, Екатерина Намичева, Виолета Димова, Лилјана Јовановска, Марија Кусевска, Виолета Јанушева, Марија Гркова), Италија (Марко Мазолени, Габриеле Отовиани, Ана Стефановска, Џовани Гвалдани, Николета Лепри), Хрватска (Лорена Лазариќ), Полска (Агнешка Јужвјак), Германија (Оливер Хербст), Канада (Кристина Е. Крамер) и Брегот на Слоновата Коска (Конан Кофи Синтор). Ова богатство од научни трудови секако придонесува за развивање и проширување на емпириското и теоретското знаење во четирите области – лингвистика, литература, културологија и методика.

Би сакала да ја изразам мојата искрена благодарност за придонесот од авторите на трудовите вклучени во овој број на „Палимпсест“. Четвртиот број, како и претходните три броја, не оставаат сомнеж дека „Палимпсест“ ќе продолжи да им нуди на своите читатели интересни и привлечни трудови и дека ќе привлекува сè повеќе и повеќе истакнати автори кои ќе придонесуваат за квалитетот на ова списание.

Нина Даскаловска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Dear colleagues,

It is my great pleasure to present the fourth issue of the international journal for linguistic, literary and cultural research *Palimpsest* which was created with the aim of providing a venue for our colleagues from Goce Delcev University and other universities in Macedonia and abroad to publish their work in the area of linguistics, literary science, teaching methodology and culturology. Although the journal is only in the second year of its existence, it has already attracted the attention of many authors and readers from all over the world.

Palimpsest is a truly international journal for at least three reasons. First, it accepts papers in seven languages: Macedonian, English, Italian, French, German, Russian and Turkish. Second, the Editorial Board is composed of 30 editors who are all university professors from 17 countries not only from Europe, but also from other regions of the world. Third, the three previous issues of *Palimpsest* contain papers from authors from many different countries which contribute to the diversity of research studies, theoretical perspectives and viewpoints. The present issue follows the same fashion as it contains 21 papers from authors from Macedonia (Svetlana Jakimovska, Semina Bekir, Marija Leontik, Slavcho Koviloski, Ranko Mladenovski, Danche Stefanovska, Ivona Stoyanovska, Stojanche Kostov, Petar Namicev, Ekaterina Namiceva, Violeta Dimova, Liljana Jovanovska, Marija Kusevska, Violeta Janusheva, Marija Grkova), Italy (Marco Mazzoleni, Gabriele Ottoviani, Ana Stefanovska, Giovanni Gualdani, Nicoletta Lepri), Croatia (Lorena Lazarić), Poland (Agnieszka Józwiak), Germany (Oliver Herbst), Canada (Christina E. Kramer) and the Ivory Coast (Konan Koffi Syntor). This wealth of scientific papers certainly contributes to developing and broadening the empirical and theoretical knowledge in the four areas - linguistics, literature, culturology and teaching methodology.

I would like to express my sincere appreciation of the contributions made by the authors of the papers included in this issue of *Palimpsest*. The fourth issue, like the previous three issues, leaves little doubt that *Palimpsest* will continue to offer its readers interesting and engaging papers and that it will attract more and more prominent authors that will contribute to the quality of the journal.

Nina Daskalovska, editor of Palimpsest

МУЛТИПЛИКАЦИЈА НА ЛИКОВИ-ДУБЛЕТИ ВО РОМАНОТ „ТУНЕЛ“ ОД ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ

Ранко Младеноски

Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
ranko.mladenoski@ugd.edu.mk

Данче Стефановска

Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
dance.22178@student.ugd.edu.mk

Апстракт: Трудот претставува детална анализа на особините на ликовите во романот „Тунел“ од Петре М. Андреевски што беше објавен за првпат во 2003 година од скопската издавачка куќа „Три“. Во семиолошката теорија за книжевниот лик, меѓу другото, се понуди и една мошне солидна детерминација на поимањето за ликовите-дублети (како и за ликовите-синоними). Во овој интерпретативен труд се задржуваме конкретно на ликовите-дублети во романот „Тунел“, имајќи ги предвид мошне сложените семантички полиња на три лика во овој роман: *Игор, Горан Паковски и Дејан Медаров*. Следејќи ја наративната програма на овие три лика од романот на Андреевски може да се види дека тие, всушност, функционираат како еден *актер* со оглед на фактот дека нивните предикативни функции гравитираат кон еден лик, а тоа е нараторот од романот (јас-форма на раскажување), односно *Невена*. Притоа, за нашата анализа, од суштинска важност се опозициите (ликови-опозити) на трите лика во однос на нараторот (*Игор vs Невена; Горан Паковски vs Невена; Дејан Медаров vs Невена*).

Како општ заклучок од анализата на ликовите-дублети во романот „Тунел“ од Андреевски се приложува тезата дека тие ликови во овој македонски роман се клучни раскажувачки елементи, односно дека ликовите-дублети, всушност, се фундаментот на наративната структура на овој роман од Петре М. Андреевски.

Клучни зборови: *лик, семема, атрибути, роман, „Тунел“, Петре М. Андреевски.*

1. Вовед

Овде, во воведниот дел, ќе потсетиме само накратко на книжевно-теориските постулати за ликовите-дублети, но и за ликовите-синоними заради идентичните специфики на овие два вида на ликови. Имено, овој труд се базира врз семиолошката (семиотичката) теорија во која книжевниот лик се детерминира како знак, како семема чиешто семантичко поле се интегрира со атрибути (семи) од почетокот па сè до крајот на наративниот текст:

„Празна“ морфема на почеток (таа нема значење, има само контекстна референтност), ќе стане ’полна‘ дури со последната страница на текстот, кога

ќе завршат различните трансформации чиј носител и дејствител (агент) била таа“. (Амон, 1996, стр. 247-248).

Во таа смисла, под синтагматскиот термин *ликови-дублети* ќе се подразбира појава на два или повеќе ликови во нарацијата во чии семантички полиња среќаваме идентични атрибути коишто вршат функција на меѓусебно интегрирање на тие ликови. Ликовите-дублети, значи, најчесто ќе се поврзуваат со некој недостиг (отсуство на каков било признак) кај одреден лик што се компензира со атрибути од семантичкото поле на друг или, пак, на други ликови. Оттаму доаѓа и тезата на Леви-Строс за ликовите-дублети како знаци за деградирани структури (парафразирано според: Амон, 1996, стр. 282). Тоа бездруго значи дека можеме да зборуваме и за меѓусебно надоолнување на семантичките полиња на два или на повеќе ликови што се јавуваат во ист раскажувачки книжевен текст што, пак, од друга страна е импликација за тоа дека, всушност, станува збор за дезинтегрирани, односно дестабилизирани ликови. Филип Амон дури и зборува за тоа дека и сетингот, односно амбиентот во којшто е сместен ликот, исто така, може да функционира како лик-дублет на тој лик, односно просторот може да пополнува одредени празни или испразнети места во значенската структура на ликот. Ваквиот статус на амбиентот (како атрибут на ликот), имено, му го даде уште Владимир Јаковлевич Проп во неговата „Морфологија на сказаната“. Зборувајќи за табеларното прикажување на сказаните од страна на Веселовски, Проп наведува дека проучувањето на атрибутите на ликовите е условено само од три основни рубрики: изгледот и номенклатурата, особеностите на појавувањата и *живегалиштето* (*престојувалиштето*). (Проп, 2009, стр. 115).

Од друга страна, ликови-синоними се оние ликови што имаат голем број заеднички атрибути, односно чишто семантички полиња се пресекуваат во голема мера. Се разбира, тие атрибути се однесуваат и на описот на ликот (т.е. на стазисните наративни искази) и на дејствувањето на ликот (т.е. на процесуалните наративни искази). Како и кај ликовите-дублети, и синонимијата на ликовите продуцира дестабилизација на тие ликови. Очигледна е, значи, сличноста меѓу ликовите-дублети и ликовите-синоними, а разликата е во тоа што ликовите-дублети меѓу себе се надоолнуваат со помал број атрибути, додека ликовите-синоними имаат поголем број заеднички семи, односно својства, карактеристики.

Ќе ги маркираме подолу ликовите-дублети во романот „Тунел“ од Петре М. Андреевски кај коишто среќаваме и елементи на синонимија од аспект на интегрантните атрибути во нивните семантички полиња.

2. Ликови-дублети во романот

Станува збор, имено, за три лика од романот „Тунел“ кои и во делот на описите и во делот на дејствата гравитираат кон главниот лик, кон јунакот на романот – Невена – лик кој ја исполнува и улогата на наратор во ова книжевно дело на Андреевски. Тоа се ликовите *Игор*, *Горан Паковски* и *Дејан Медаров*. Игор е момчето на Невена од средношколските денови. Игор умира од туберкулоза, а непосредно пред неговата смрт тој и Невена ќе се венчаат под притисок на двете нивни семејства коишто ги следат старите обичаи. Горан

Паковски е сопругот на Невена кој умира како алкохоличар, и покрај напорите на Невена да го извлече од канците на алкохолизмот. Дејан Медаров е средношколец, ученик на Невена кој ќе стане нејзин љубовник и кој по кратката љубовна авантура, како набеден одметник и криминалец, мистериозно ќе исчезне во текот на полициската потера. Дури и од ваквиот основен, но и штур опис на трите лика коишто се директно поврзани со главниот лик, очигледно е дека станува збор за деградирани наративни структури коишто индиректно ја интегрираат (но и ја дезинтегрираат) деградираната структура на јунакот во романот. Да погледнеме на кој начин, со кои наративни елементи Андреевски ги гради овие ликови?

Игор е само *Игор*. Овој лик така и се воведува во наративната структура на романот. Тој нема презиме. Ваквата редуцирана деноминација на овој лик е најава за наративниот дефицит што ќе произлезе токму од неговиот проблематичен (или проблематизиран) идентитет. Имено, платонската љубов меѓу Невена и Игор од средношколските денови завршува со еден морбиден брак базиран врз културната традиција, врз старите обичаи – непосредно пред да умре, кога веќе и не е свесен за себеси, него тајно го венчаваат со Невена. Крајот на нивното тајно венчавање, всушност, е крај и на животот на Игор кој умира од туберкулоза буквално неколку секунди по завршувањето на церемонијата на импровизираната венчавка. Тој настан Невена, како главен лик и како наратор, го опишува со следните зборови:

„И тогаш од устата на Игор полазува едно танко браздиче крв. Тој уште повеќе ги раширува очите и, како што гледа така, наеднаш му запираат, му се умртвуваат. Му стануваат неподвижни, како замрзнати вирчиња вода... Мајка му вреснува колку што ја држи гласот. И се наведнува да му ги затвори клепките. Да ги завтаса уште топли, ако уште има некаква топлина во нив... Сум чула дека некои умираат кога сакаат, а некои кога не се надеваат. А колку лесно неговата смрт можеше да биде и моја, си мислам, и пак ми потекуваат солзи. Ми го затемнуваат погледот, ми го расипуваат лицето. А и невестинскиот фустан веќе не е тој што беше. И тогаш ќе си речам: кусо време бев невеста, а за уште покусо станав вдовица. А може ли вдовица да носи бел фустан?!“ (Андреевски, 2007, стр. 16-17).

И тука завршува таа приказна како дел од романот „Тунел“. Всушност, со смртта на ликот Игор „умира“ и нарацијата, а со тоа „се раѓа“ истовремено наративниот дефицит.

Тој дефицит, тој раскажувачки недостиг што се појавува уште на почетокот од романот се елиминира со воведувањето на нов лик. Тоа е ликот Горан Паковски кој во нарацијата функционира како супститут на ликот Игор, како негов лик-дублет. Во неговото семантичко поле е присутна, барем привидно на почетокот од неговата наративна програма, семата „здрав“ со што се пополнува празнината од семантичкото поле на ликот Игор. И, се разбира, раскажувањето може да продолжи. Невена ќе се омажи за Горан Паковски и покрај противењето на нејзините родители. Меѓутоа, болеста на Игор (туберкулозата) што од Невена ќе направи вдовица, сега во ликот Горан Паковски се трансформира во друга болест – алкохолизам. Тоа значи дека и

Горан Паковски, ликот-дублет на Игор, претставува деградирана наративна структура. Очајничките обиди на Невена да ја коригира таа деградација, да го елиминира тој негативен атрибут кај Горан, се неуспешни. Нејзината бременост, смртта на таткото, бракањето на Невена од погребот на таткото од страна на нејзиниот брат и спонтаниот абортус само ја дополнуваат сликата за тој свет на урнатини, на руини, во кој Невена ја води својата борба за лична среќа. Од друга страна, и скопскиот катастрофален земјотрес којшто се случи во 1963 година е дополнителен раскажувачки сегмент кој има функција на индиректно портретирање на јунакот во романот. Несреќите се редат една по друга, а кулминацијата уште еднаш ќе се постигне со смртта на љубениот, на сопругот. Сега тоа е Горан Паковски. Тоа значи дека Андреевски повторно внесува дефицит во нарацијата, сосема идентично како на почетокот од романот со смртта на Игор. Би можеле сосема исто, како со ликот Игор, да ја дефинираме и оваа точка од нарацијата во овој роман: со смртта на ликот Горан Паковски „умира“ и нарацијата, а „се раѓа“ истовремено наративниот дефицит. Повторно. По вторпат.

Меѓутоа, тука не завршува приказната, тука не завршува романот. Цикличното воведување на лик-дублет се повторува. Тоа е ликот Дејан Медаров кој се појавува како супституција на двата претходни ликови-дублети – на Игор и на Горан Паковски. Овде деградацијата се дислоцира од сферата на приватното, личното, индивидуалното (кај Игор болеста, односно туберкулозата, а кај Горан Паковски зависноста, односно алкохолизмот) во сферата на јавното, на колективното. Дејан Медаров е здрав (тој не е болен од туберкулоза) и не е зависник од алкохол. Меѓутоа, Дејан Медаров е ученик на професорката Невена. Сега, моралните закони се, всушност, „туберкулозата“ и „алкохолизмот“ на забранетата љубовна врска меѓу ученикот и професорката, односно меѓу Дејан Медаров и Невена. Таа забранета љубов ќе биде осудена од колективот – и од пошироката заедница, и од училиштето, но и од семејството на Дејан. Но, таа љубов нема да биде само осудена, туку ќе биде и казнета. Дејан ќе биде подложен на „домашен притвор“ како мерка за превоспитување од страна на неговиот татко кој, патем речено, е висок функционер во полицијата. И тоа не е крај, ами почеток на авантурата меѓу Дејан и Невена. Нивното бегство од Скопје на југ кон грчката граница завршува со мистериозното исчезнување на Дејан Медаров во текот на престрелката со полицијата. Невена повторно, односно по трет пат останува сама. И тука, конечно, е крајот на овој роман на Андреевски. Но, не и крајот на приказната, зашто читателот бездруго ќе пронајде и ќе додаде и четврти или и петти лик-дублет, потпирајќи се, пред сè, врз веќе повторената супституција на ликовите, но и врз сопственото животно искуство. Во таа смисла, би можело да се рече дека овој роман на Андреевски е роман без крај, односно приказна во која нарацијата постојано се репродуцира самата од себе и самата во себе – крајот на една приказна истовремено е почеток на друга чиј крај истовремено е и почеток на трета приказна и така во недоглед.

3. Три лика – еден актер

Од веќе наведената сосема кратка елаборација, односно панорамска слика за семантичката структура на трите лика, очигледно е дека тие, како интегрантни семемии, меѓусебно се надополнуваат во семантичкото поле на ликот Невена. Игор не е зависник од алкохол (како Горан Паковски) и не е одметник (како Дејан Медаров), но тој е болен од туберкулоза и умира. Горан Паковски не е болен од туберкулоза (како Игор) и не е одметник (како Дејан Медаров), но тој е алкохоличар и умира како резултат на таа зависност. Дејан Медаров не е болен од туберкулоза (како Игор), не е зависник од алкохол (како Горан Паковски), не умира (како Игор и Горан), но тој е одметник и мистериозно исчезнува. Горан Паковски го заменува Игор во семантичкото поле на Невена, а Дејан Медаров ги заменува и Игор и Горан Паковски, исто така, во семантичкото поле на Невена. Тоа се типични ликови-дублети. Или, кажано со вокабуларот на филмската техника, Горан Паковски е дублер на Игор, а Дејан Медаров е дублер и на Игор и на Горан Паковски во „режијата“ на несреќната љубовна (и воопшто животна) судбина на главниот лик во романот – Невена.

Дека станува збор за ликови-дублети во вистинска смисла на зборот потврдува и фактот дека и други нивни семи/ атрибути стануваат составен дел од семантичкото поле на ликот Невена и тоа преку меѓусебна супституција. Истовремено, тие три лика функционираат и како ликови-синоними затоа што имаат повеќе заеднички карактеристики што може да се подведат под општата детерминанта „деградирани структури“.

Овие нивни специфики се сосема доволни како аргументација за да ги определиме нив и како *еден актер* составен од *три лика*. На крајот од романот Невена резимира:

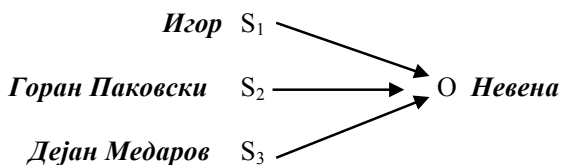
„И така... Сè се случи како и што почна: да се венчавам само со мртви луѓе... Па, сепак, од секого од нив: и од Игор, и од Горана, и од Дејана, остана по нешто во мене. А можеби и нешто мое остана во нив. Па сега излегува дека секој од нив еднакво ми недостига. А тоа значи дека секого исто сум го сакала. Всушност, излегува дека цел живот сум сакала само еден човек. Не се рекло напразно дека секоја жена си чува солзи само за еден човек. И вистина било така. Зашто сега, кога плачам за едниот, не знам дали не плачам и за другиот, за сите оеднаш. А тоа е пак како за еден човек. Не е така?“ (Андреевски, 2007, стр. 250).

Ан Иберсфелд понуди една мошне прецизна и јасна елаборација за терминот *актер*, и покрај бројните дилеми во врска со сфаќањето и дефинирањето на овој книжевно-теориски конструкт. Имено, таа го определува терминот *актер* на следниот начин:

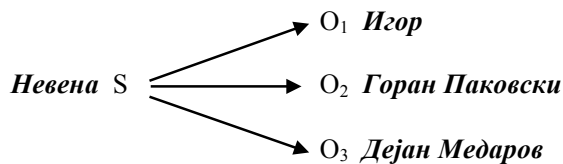
„Актерот, значи, се дефинира со помош на извесен број карактеристични црти: ако сите лица поседуваат истовремено исти карактеристики и вршат исто дејство, тие се еден ист актер. На пример, актер е оној кој игра утврдена улога во религиозниот обред: оној што игра иста улога ќе биде ист актер ако има исти карактеристични црти (свештенството, на пример)“. (Ibersfeld, 1982, p. 84).

Да провериме дали навистина можеме оваа дефиниција за актерот да ја пресликаме во семантичките структури на ликовите Игор, Горан Паковски и Дејан Медаров. Од дефиницијата за актерот изделуваме две суштински синтагми: „исти карактеристики“ и „исто дејство“. Трите лика за коишто зборуваме (Игор, Горан Паковски и Дејан Медаров) имаат исти карактеристики (на површинското ниво) од аспект на тоа дека станува збор за деградирани семантички структури – Игор е болен од туберкулоза и умира, Горан Паковски е алкохоличар и умира поради алкохолизмот, а Дејан Медаров е одметник и исчезнува („умира“ во семантичкото поле на Невена). Трите лика се во врска со Невена – Игор и Горан Паковски во брак, а Дејан Медаров е љубовник на Невена (без да стапат во брачна врска). Очигледно е, а тоа веќе и го потенциравме, дека семантичките полиња на трите лика се пресекуваат низ семантичкото поле на ликот Невена.

Како дополнителен аргумент можеме тука да го приложиме и фактот дека овие ликови имаат и идентични актантни функции, односно „исто дејство“ (на длабинското ниво). Трите лика (Игор, Горан Паковски и Дејан Медаров) се субјекти (во трите посебни приказни од романот) чие дејство е насочено кон Невена како објект:

Од друга страна, дејството на Невена како субјект (исто така, во трите специфични приказни од романот) е насочено кон три објекти (Игор, Горан Паковски и Дејан Медаров), односно стрелката на желбата (идентификувана со модалниот глагол „сака“) е мултиплицирана, но во различни временски периоди:

Мошне значајна е овде и улогата на противниците како актанти. Интересен е фактот што ефектот од дејството на субјектот е обратнопропорционален во однос на бројот на противниците. Во релацијата *Невена* ↔ *Игор* се појавува само еден противник. Тоа е болеста на Игор (туберкулозата), но тој еден и единствен противник ќе биде фатален за реализирањето на желбата на Невена и на Игор. Во втората релација *Невена* ↔ *Горан Паковски* имаме двајца противници. Тоа се алкохолизмот на Горан Паковски и отпорот на членовите од семејството на Невена кон нивниот брак. И покрај тоа, тие влегуваат во брак и извесен период живеат среќно. Но, овде

алкоголизмот ќе биде фатален за Горан Паковски. Во релацијата *Невена* ↔ *Дејан Медаров* има тројца противници: разликата во возраста (индивидуа/ психолошка, приватна сфера), училиштето (колектив/ јавна сфера) и семејството на Дејан (колектив/ приватна сфера). Дејан Медаров нема да умре, туку ќе исчезне. Тој не е со Невена, но не е ни физички мртов, па така останува жива надежта кај Невена дека можеби пак ќе биде заедно со Дејан. Очигледно е дека колку што е поголем бројот на противниците, толку е поголема и можноста Невена да ја пронајде посакуваната среќа. Ваквиот парадокс на рамниште на длабинската структура на текстот го читаме како импликација за една од бројните универзални пораки на ова дело од Андреевски – човекот станува *Битие* само низ големиот број премрежија што ќе му се препнат на кусиот пат од живејачката.

Сега, по многубројните наведени аргументи, можеме сосема спокојно да ја потврдиме автентичноста на нашата теза дека ликовите Игор, Горан Паковски и Дејан Медаров претставуваат еден актер што ќе го детерминираме како „сопруг (љубовник) на Невена“:

А К Т Е Р: „СОПРУГ (ЉУБОВНИК) НА НЕВЕНА“		
↓ ↓ ↓		
<i>Лик 1</i>	<i>Лик 2</i>	<i>Лик 3</i>
<i>Игор</i>	<i>Горан Паковски</i>	<i>Дејан Медаров</i>

Авторот на овој роман, Петре М. Андреевски, создал три семантички полиња од три книжевни лика коишто се во меѓусебна интерференција при што тие наративно се неутрализираат како ликови во еден актер. Јасно е дека станува збор за дестабилизирани ликови коишто преку нивната интеграција во иста наративна структура се стабилизираат во еден семантичко-синтаксички конструкт каков што е актерот.

4. Заклучок

Да резимираме. Игор, Горан Паковски и Дејан Медаров се ликови-дублети со идентични семантички полиња. Нивните семи/ атрибути се пресекуваат во семантичкото поле на ликот Невена. Токму затоа тие добиваат една детерминанта „сопруг (љубовник) на Невена“ со што конвергираат во еден актер. Тоа го потврдуваат и нивните описи (стазисни наративни искази на површинското ниво на текстот) и нивните дејства (процесуални наративни искази на длабинското ниво на текстот). Туберкулозата (кај ликот Игор), алкоголизмот (кај ликот Горан Паковски) и одметништвото (кај ликот Дејан Медаров) се трите раскажувачки елементи што го дезинтегрираат семантичкото поле на ликот Невена, но и го деградираат тој лик. Или, поинаку

кажано, дезинтегрираноста и деградираноста на трите ликови-дублети (Игор, Горан Паковски и Дејан Медаров коишто во нарацијата функционираат и како еден актер) се рефлектираат во дезинтегрираноста и деградираноста на ликот Невена. Токму затоа, потрагата на Невена по вистинска љубов и среќа останува безрезултатна.

Сето тоа значи дека креирањето на нарацијата во романот „Тунел“ авторот Петре М. Андреевски го темели врз воведувањето на ликови-дублети во неговата структура. Во низа, како алки од верига, се мултиплицираат ликови-дублети чија семантичка интерференција ја неутрализира и истовремено ја „воскреснува“ нарацијата. Тие падови и подеми на раскажувачката динамика, таквите постојани осцилации на наративната фреквенција, овие прекршувања на правата линија од дејството што го креираат „драмскиот агон“ (Стефановски, 2003, стр. 22), завршуваат во една точка од семантичкото поле на ликот Невена, а таа точка можеме да ја именуваме како „загубена љубов“ што кулминира во самотија, во осама. Со тоа Андреевски и во овој роман ја потврдува својата основна, но и мајсторска техника на раскажување – едноставен наративен исказ зад кој во длабините се затскриваат, но и се назираат сложени структури и многузначни универзални книжевно-уметнички пораки: очовечувањето на Човекот како битие низ премрежијата во животот, вечната потрага на човекот по среќа и по автентична љубов при што таа потрага не завршува секогаш со стигнување до целта, човековата моќ да се соочи со неуспесите и со несреќите и да продолжи напред со животот, надежта како силна егзистенцијална енергија на човештвото и така натаму. Сето тоа значи дека во „Тунел“ од маестро Андреевски гледаме едноставен, интересен, читлив и наравоучителен роман.

Библиографија

1. Амон, Филип (1996). *За еден семиолошки статус на ликот*. Во: *Теорија на прозата*. Избор на текстовите, превод и предговор Атанас Вангелов. Скопје: Детска радост.
2. Андреевски, Петре М. (2007). *Тунел*. Скопје: Табернакул.
3. Проп, Владимир (2009). *Морфологија на сказната*. Превод од руски јазик Тронда Пејовиќ. Скопје: Македонска реч.
4. Стефановски, Горан (2003). *Мала книга на стапици*. Скопје: Табернакул.

*

5. Ibersfeld, An (1982). *Čitanje pozorišta*. Beograd: »Vuk Karadžić«.

Ranko Mladenovski

Goce Delchev University, Republic of Macedonia

Danche Stefanovska

Goce Delchev University, Republic of Macedonia

Multiplication of Characters–duplets in Petre M. Andreevski’s Novel “Tunnel”

Abstract: This article represents a detailed analysis of the characters’ traits in the novel “Tunnel” by Petre M. Andreevski, published for the first time in 2003 at the Publishing Center “Tri”-Skopje. Regarding the semiotic theory for the literary character, a quite solid determination of the notion of comprehending the characters- duplets (as for the characters-synonyms) was offered. In this interpretative paper the author’s attention precisely remains to character-duplets in the novel “Tunnel” considering quite complex semantic areas for the three characters in it: Igor, Goran Pakovski and Dejan Medarov. Following the narrative program of these three characters it can be noted that they actually are functioning as one actor in regard of the fact that their predicative functions gravitate towards one character which is the novel’s narrator (I-form for narrating) i.e. Nevena. Therefore for the author’s analysis the oppositions (characters- opposites) have core significance to all three characters in terms of the narrator (Igor vs Nevena; Goran Pakovski vs Nevena, Dejan Medarov vs Nevena).

As a general conclusion from the characters-duplets analysis in “Tunnel” by Andreevski, the author applies the thesis that those characters in this Macedonian novel are key narrative elements, meaning the characters-duplets are actually the fundament of the narrative structure in the novel by Petre M. Andreevski.

Keywords: *characters, sememe, attribute, novel “Tunnel”, Petre M. Andreevski.*

ГОД. II
БР. 4

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. II
NO 4

